



وضعیت حفاظتی ماهیان ایران

آب‌های داخلی

ماهیان آب‌های داخلی ایران حدود ۱۸۰ گونه برآورد شدند که در سال‌های اخیر چند گونه جدید شناسایی شده‌اند. ماهیان آب‌های داخلی متعلق به ۳ رده، ۱۷ راسته و ۲۸ خانواده هستند. از بین این گونه‌ها تعداد ۲۸ گونه ماهی بومی اصیل (اندمیک)، ۱۸ گونه ماهی غیر بومی و مابقی ماهیان بومی می‌باشند. در گروه ماهیان آب‌های داخلی خانواده کپور ماهیان فون غالب ماهیان را تشکیل می‌دهد و ماهی کورغار، قزل‌آلای خال‌قرمز، ماهی آفینیوس از جمله گونه‌های منحصر ایران بشمار می‌روند و دارای ارزش زیستی بالایی هستند، در چند دهه اخیر به علت صید بی‌رویه، عوامل نامساعد زیست محیطی مانند ورود آلاینده‌ها و تخریب زیستگاه‌ها مکان‌های طبیعی تخم‌ریزی ماهیان و وجود موانع از جمله سدها، باعث شده تا بعضی از گونه‌ها با کاهش شدید ذخایر روبرو شده و یا در معرض خطر انقراض قرار بگیرند. در حال حاضر ۹۰ گونه از ماهیان آب‌های داخلی در معرض تهدید قرار گرفته و ۲۰ گونه در معرض خطر انقراض هستند.

طبقه بندی وضعیت گونه‌های ماهی از نقطه نظر بحرانی، آسیب پذیری و در معرض خطر بودن در آب‌های داخلی کشور

ردیف	وضعیت حفاظتی	تعداد	نام گونه
ماهیان آب‌های داخلی	بحرانی (CR)	۶	تاس ماهی روس (<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>) - ماهی شیپ (<i>Acipenser nudiventris</i>) - تاس ماهی ایران (<i>Acipenser persicus</i>) - ازون برون (<i>Acipenser stellatus</i>) - قیل ماهی (<i>Huso huso</i>) - سلیمانی (<i>Luciobarbus subquincunciatus</i>)
	در معرض خطر انقراض (EN)	—	—
	آسیب پذیر (VU)	۱۰	ماهی کپور وحشی (خزری) (<i>Cyprinus carpio</i>) - سس ماهی خزری (<i>Luciobarbus brachycephalus</i>) - سس ماهی بزرگ (<i>Luciobarbus capito</i>) - شیربت (<i>Tor grypus</i>) - حمری (<i>Carasobarbus kosswigi</i>) - ماهی کور غار (<i>Garra typhlops</i>) - سگ ماهی جویباری غار زی (<i>Eidinemachelius smithi</i>) - سونگ (<i>Luciobarbus esocinus</i>) - گطان (<i>Luciobarbus xanthopterus</i>) - بنی (<i>Mesopotamichthys sharpeyi</i>)

دریای خزر

براساس گزارشات تا کنون بیش از ۸۱ گونه ماهی شناسایی گردیده که مربوط به ۵۲ جنس، ۱۷ خانواده و ۱۰ راسته می باشند. در این بین، خانواده کپورماهیان (Cyprinidae) و گاوماهیان (Gobiidae) به لحاظ تعداد جنس و گونه متنوع ترین خانواده است. همچنین ذخایر تاس ماهیان عمدتاً در دریای خزر یافت می شوند. ۴۴ درصد از گونه های ماهیان دریای خزر و حوضه آبریز آن، قابلیت بهره برداری اقتصادی دارند و ۲۴ درصد از گونه های این منطقه، انحصاری دریای خزر بوده و در سایر نقاط دنیا وجود ندارند (Endemic). گونه های آبرزی موجود در آن به لحاظ حفاظتی دارای ارزش ویژه ای هستند و میبایست نسبت به حفاظت از آنها تمهیدات خاصی صورت گیرد. وضعیت ماهیان منطقه دریای خزر و حوضه آبریز جنوبی آن، با معیارهای گوناگون سنجیده شده که بر این مبنای ۶ درصد از گونه های این منطقه شدیداً در معرض خطر انقراض هستند، ۲۱ درصد نیازمند حفاظت بوده و تنها ۳۶ درصد وضعیت خوبی دارند.

طبقه بندی وضعیت گونه های ماهی از نقطه نظر بحرانی، آسیب پذیری و در معرض خطر بودن در دریای خزر

نام فارسی	Family	Species	Threat Category(IUCN)	
شنگ ماهی	Clupeidae	<i>Alosa kessleri</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
سس ماهی بزرگ سر	Cyprinidae	<i>Luciobarbus capito</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
ماهی سیم	Cyprinidae	<i>Abramis brama</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
ماهی کاراس	Cyprinidae	<i>Carassius carassius</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
ماهی سیاه کولی	Cyprinidae	<i>Vimba vimba</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
ماهی شاه کولی	Cyprinidae	<i>Alburnus chalcoides</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
ماش ماهی	Cyprinidae	<i>Leuciscus aspius</i>	Vulnerable	ذخیره آسیب پذیر شده
فیل ماهی	Acipenseridae	<i>Huso huso</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر
ازون برون	Acipenseridae	<i>Acipenser stellatus</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر
تاسماهی ایرانی	Acipenseridae	<i>Acipenser persicus</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر
تاس ماهی روسی	Acipenseridae	<i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر

خلیج فارس و دریای عمان

تا کنون بیش از ۹۵۰ گونه ماهی شامل ماهیان استخوانی و غضروفی در اکوسیستم خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان گزارش شده است. اغلب ماهیان این اکوسیستم در تمام طول زندگی در آب‌های شور زندگی می‌کنند و تنها چند گونه معدود وارد آب‌های کارون، بهمن‌شیر و اروند می‌شوند. از دیگر محصولات غذایی خلیج فارس می‌توان به ۱۸ گونه میگو و ۷۰ گونه خرچنگ اشاره کرد. در حال حاضر نرخ تهدید گونه‌های خلیج فارس و دریای عمان بصورت معنی‌داری نسبت به گذشته افزایش یافته است و پیش‌بینی می‌شود که حدود ۱ میلیون گونه تا سال ۲۰۵۰ در معرض خطر انقراض قرار گیرند.

طبقه‌بندی وضعیت گونه‌های ماهی از نظر بحرانی، آسیب‌پذیری و در معرض خطر بودن در خلیج فارس و دریای عمان

نام فارسی	Family	Species	Threat Category(IUCN)	
سپر ماهی عقابی منقوط	Myliobatidae	<i>Aetomylaeus maculatus</i>	Endangered (EN)	در معرض خطر
سپر ماهی عقابی نواری	Myliobatidae	<i>Aetomylaeus nichofii</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی ذم‌رو ماهی	Alopiidae	<i>Alopias pelagicus</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی	Carcharhinidae	<i>Carcharhinus plumbeus</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی	Hemigaleidae	<i>Chaenogaleus macrostoma</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی چکش‌دراز	Sphyrnidae	<i>Eusphyrna blochii</i>	Endangered (EN)	در معرض خطر
کوسه ماهی دندان‌نمای پوزه صاف	Hemigaleidae	<i>Hemipristis elongata</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
سپر ماهی ذم‌دراز	Dasyatidae	<i>Himantura gerrardi</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
سپر ماهی پلنگی	Dasyatidae	<i>Himantura uarnak</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی	Lamnidae	<i>Isurus oxyrinchus</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
خورشید ماهی	Molidae	<i>Mola mola</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی	Ginglymostomatidae	<i>Nebrius ferrugineus</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
اره ماهی	Pristidae	<i>Pristis zijsron</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر
نهنگ کوسه	Rhincodontidae	<i>Rhincodon typus</i>	Endangered (EN)	در معرض خطر
سپر ماهی پوزه مطبق	Myliobatidae	<i>Rhinoptera javanica</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
سوس ماهی بزرگ (گیتار ماهی)	Rhinobatidae	<i>Rhynchobatus djiddensis</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
کوسه ماهی سرچکشی	Sphyrnidae	<i>Sphyrna lewini</i>	Endangered (EN)	در معرض خطر
کوسه ماهی سرچکشی	Sphyrnidae	<i>Sphyrna mokarran</i>	Endangered (EN)	در معرض خطر
کوسه ماهی فرشی	Stegostomatidae	<i>Stegostoma fasciatum</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
اره ماهی	Pristidae	<i>Anoxypristis cuspidate</i>	Critically Endangered (CR)	بحرانی در معرض خطر
سوس ماهی سرگرد	Rhinobatidae	<i>Rhina ancylostoma</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
سپر ماهی خال سفید	Myliobatidae	<i>Aetobatus narinari</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
راشکو معمولی	Polynemidae	<i>Eleutheronema tetradactylum</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر
هامور معمولی	Serranidae	<i>Epinephelus coioides</i>	Vulnerable (VU)	ذاتاً آسیب‌پذیر

ماهیان استخوانی خلیج فارس که در دسته بندی ماهیان در معرض خطر IUCN قرار گرفته اند.

Table 1

Regionally threatened marine bony fishes in the Gulf, including the IUCN Red List category (EN = Endangered, VU = Vulnerable) and criteria (A = population decline, B = restricted range, D = very restricted range and plausible future threat) and the primary vulnerability or threat that resulted in the threatened status.

Family	Species	Category	Criteria	Vulnerability or Threat
Gobiidae	<i>Gobiodon citrinus</i>	EN	B	Coral dependent
Labridae	<i>Scarus ghobban</i>	EN	B	Coral dependent
Polynemidae	<i>Eleutheronema tetradactylum</i>	EN	A	Fisheries
Pomacentridae	<i>Amphiprion clarkii</i>	EN	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Chromis xanthopterygia</i>	EN	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Pomacentrus aquilus</i>	EN	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Pomacentrus leptus</i>	EN	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Pomacentrus trichourus</i>	EN	B	Coral dependent
Acanthuridae	<i>Acanthurus sohal</i>	VU	B	Coral dependent
Acanthuridae	<i>Zebrasoma xanthurum</i>	VU	B	Coral dependent
Blenniidae	<i>Africanus kirkii</i>	VU	D	Restricted range
Blenniidae	<i>Omobranchus melranensis</i>	VU	D	Restricted range
Caesionidae	<i>Caesio lunaris</i>	VU	B	Coral associated
Caesionidae	<i>Caesio varilineata</i>	VU	B	Coral associated
Chaetodontidae	<i>Chaetodon melapterus</i>	VU	B	Coral dependent
Chaetodontidae	<i>Chaetodon nigropunctatus</i>	VU	B	Coral dependent
Chaetodontidae	<i>Heniochus acuminatus</i>	VU	B	Coral dependent
Epinephelidae	<i>Epinephelus coioides</i>	VU	A	Fisheries
Gobiidae	<i>Gobiodon reticulatus</i>	VU	B	Coral dependent
Labridae	<i>Chlorurus sordidus</i>	VU	B	Coral dependent
Labridae	<i>Halichoeres marginatus</i>	VU	B	Coral dependent
Labridae	<i>Scarus ferrugineus</i>	VU	B	Coral dependent
Labridae	<i>Scarus persicus</i>	VU	B	Coral dependent
Mugilidae	<i>Lisa klunzingeri</i>	VU	A	Fisheries
Pomacentridae	<i>Abudefduf vaigiensis</i>	VU	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Chromis flavaxilla</i>	VU	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Dascyllus trimaculatus</i>	VU	B	Coral dependent
Pomacentridae	<i>Neopomacentrus cyanomas</i>	VU	B	Coral dependent
Sciaenidae	<i>Otolithes ruber</i>	VU	A	Fisheries
Scombridae	<i>Scomberomorus commerson</i>	VU	A	Fisheries
Stromateidae	<i>Pampus argenteus</i>	VU	A	Fisheries

Regional extinction risks for marine bony fishes occurring in the Persian/Arabian Gulf

Article in Biological Conservation · February 2019

DOI: 10.1016/j.biocon.2018.11.027